

پژوهشگاه مواد و انرژی

شیوه نامه

«خط مشی و ضوابط حقوق دارایی های فکری»

تهیه کننده: معاونت پژوهشی - امور مدیریت دانش و مالکیت فکری	
تایید کننده: مدیریت نظارت، ارزیابی و کنترل برنامه	
تصویب کننده: ریاست پژوهشگاه	
تاریخ تصویب: تابستان ۱۳۹۴	نسخه: R1

مقدمه

یکی از کارکردهای مهم یک پژوهشگاه، توسعه علوم کاربردی و فناوری می‌باشد که به‌عنوان دارایی فکری علاوه بر ارزش معنوی می‌تواند ارزش مادی نیز داشته و ایجاد درآمد نماید. تبیین خط‌مشی و ضوابط دارایی فکری که مطابق با قوانین ملی و تعهدات بین‌المللی کشور است، در پژوهشگاه جزئی از الزامات موفقیت در تجاری‌سازی نتایج تحقیقات بوده و در تنظیم قراردادهای پژوهشگاه، لحاظ خواهد شد. بر همین اساس، پژوهشگاه مواد و انرژی به‌عنوان بزرگترین پژوهشگاه تخصصی کشور در حوزه مواد و انرژی با تبیین و جاری‌سازی «خط‌مشی و ضوابط حقوق دارایی‌های فکری»، بستر لازم برای حرکت شتابان در مسیر نظام ملی نوآوری، تولید فناوری، تجاری‌سازی نتایج تحقیقات و کارآفرینی دانش بنیان را فراهم می‌سازد. منطق حاکم در تدوین این مجموعه ایجاد انگیزه برای پدیدآورنده و حفظ منافع پژوهشگاه می‌باشد.

ماده ۱: تعاریف

پژوهشگاه: منظور پژوهشگاه مواد و انرژی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است که رسالت انجام پژوهش‌های منتج به کسب فناوری در زمینه تولید و مصرف انرژی و توسعه مواد پیشرفته را عهده‌دار می‌باشد.

دارایی فکری^۱: به دارایی‌های حاصل از خلاقیت‌های فکری اطلاق می‌گردد که عمدتاً در دو زمینه کلی صنعتی (نظیر اختراعات، طراحی‌های صنعتی، علائم و نام‌های تجاری) و ادبی و هنری (نظیر آثار مکتوب، نرم‌افزارهای رایانه‌ای، موسیقی، شعر، فیلم و مجسمه‌سازی) می‌باشند.

اختراع: محصول یا فرآیندی است که راهی نوین جهت انجام کاری و یا راه حل فنی جدیدی برای حل مشکلی ارائه می‌نماید.

طراحی صنعتی^۲: فرآیندهایی که با تأثیر در کیفیت، عملکرد، ارگونومی، شکل ظاهری، گرافیک و بسته‌بندی محصولات، سبب توسعه بازار آنها خصوصاً در بازارهای بین‌المللی می‌شود.

پدیدآورنده/ پدیدآورندگان: به فرد یا افراد حقیقی اطلاق می‌گردد که یکی از مصادیق دارایی فکری را در زمان همکاری با پژوهشگاه و با استفاده از تسهیلات آن ایجاد کرده باشند. در خصوص اختراع، به پدیده آورنده آن مخترع گفته می‌شود.

مخترع: محققى که به طور مداوم در حال معرفی مواد، فناوری‌ها یا فرآیندهای با قابلیت تجاری قابل توجه است.

محقق: همکاران پژوهشی پژوهشگاه که برای حصول به نتایج تحقیقات از تسهیلات پژوهشگاه استفاده نماید می‌باشد و مورد خطاب این خط مشی قرار می‌گیرد.

واحد تحقیقاتی: آزمایشگاه، مرکز تحقیقاتی و گروه پژوهشی به عنوان محلی که پروژه در آنجا اجرا و یا مدیریت شده است.

اختراع قابل ثبت: اختراعی که بدیع بوده^۳، کاربرد داشته^۴ و بدیهی نباشد^۵، ضمناً از

موارد غیرقابل ثبت مندرج در قانون نظیر تئوری‌ها، روش‌های ریاضی، روش‌های

معالجه انسان یا حیوان، متدهای انجام تجارت و کشف مواد طبیعی نباشد.

مواد غیرقابل ثبت^۶: موادی که در تحقیقات و یا تجاری‌سازی آنها نقش داشته اما ثبت

نمی‌شوند مانند سلول‌ها، ارگانیک‌ها، پلاسما، مواد شیمیایی، DNA/RNA و ترکیبات

دیگر.

2 .Industrial design
3 . being novel
4 . having utility
5 .being non-obvious
6. unpatented materials

نوآوری^۷: به کارگیری موفق ایده‌های نو که به صورت محصول و یا خدمات جدید(یا بهبودیافته) ، مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

ثبت اختراع: یک حق انحصاری دارای حفاظت قانونی است که برای مدتی مشخص (حداکثر ۲۰ سال) به مخترع/صاحب ایده در قبال اظهار عمومی اختراع/ایده او داده می‌شود.

ایده قابل ثبت: ایده، قابلیت ثبت به عنوان اختراع را دارد، مگر در مواقعی که کاربردی شده باشد.

گواهینامه اختراع^۸: سندی متضمن گواهی حق انحصاری که در قبال افشای جزئیات فنی یک اختراع برای یک دوره زمانی محدود (حداکثر ۲۰ ساله) به مالک اختراع اعطا می‌گردد و در کشور یا کشورهایی که این اختراع در آن به ثبت رسیده، معتبر می‌باشد.

واگذاری امتیاز بهره‌برداری از دارایی فکری^۹: قراردادی بین مالک دارایی فکری و متقاضی بهره‌برداری از آن که به موجب آن متقاضی در قبال پرداخت مبلغی (به صورت درصدی از درآمد خالص حاصل از فروش محصول^{۱۰} و یا مبلغی ثابت)، مجوز بهره‌برداری از دارایی فکری را به دست می‌آورد.

حامی^{۱۱}: افرادی حقیقی یا حقوقی (اعم از دولتی یا غیردولتی) که در کنار پژوهشگاه و پدیدآورنده در ایجاد دارایی فکری (معمولاً از طریق حمایت مالی) سهیم می‌باشند. صاحب امتیاز اختراع: حق امتیاز قانونی که برای یک دوره مشخص (حداکثر ۲۰ سال) به مالک اصلی اختراع داده می‌شود تا نتیجه اختراع خود را واگذار، فروش و یا استفاده نماید.

7 . Innovation

8 . Patent

9 . Licensing

10 .Royalty

11 . Sponsor

ماده ۲: انواع دارایی فکری

دارایی‌های فکری مشمول این خط مشی و ضوابط، شامل موارد زیر می‌باشند:

- اختراعات و طراحی‌های صنعتی
- نام‌ها و علائم تجاری
- آثار مکتوب (کتب، نشریات و ...)
- نرم افزارهای رایانه‌ای

ماده ۳: اهداف و خط مشی

۱-۳- فراهم‌سازی زمینه‌های توسعه علم و فناوری در پژوهشگاه از طریق ایجاد محیطی مناسب برای شکوفایی خلاقیت‌های فردی و اشاعه و به کارگیری دستاوردهای جدید پژوهشی

۲-۳- نهادینه‌سازی حقوق دارایی فکری و تقویت انگیزه مادی و معنوی در اعضای هیأت علمی پژوهشگاه جهت فعالیت هرچه بیشتر در عرصه پژوهش و توسعه فناوری و به دنبال آن افزایش امکان تجاری‌سازی دستاوردها در راستای تحقق اقتصاد دانش بنیان و منافع عمومی.

۳-۳- ارائه چارچوبی شفاف و تبیین حقوق و تعهدات پژوهشگاه، پدیدآورنده و حامیان در ارتباط با دارایی‌های فکری ایجاد شده.

۴-۳- آگاه ساختن افرادی که از اعتبارات، تسهیلات و یا امکانات پژوهشگاه استفاده می‌نمایند نسبت به حقوق دارایی فکری به‌ویژه نحوه پوشش‌دادن هزینه‌ها و تقسیم منافع مادی و معنوی حاصل از آنها.

ماده ۴: اصول کلی و ضوابط

گزارش کتبی دستاوردهای پژوهشی و فناوری که زمینه بهره‌برداری تجاری، کسب مجوز و پروانه تولید و یا ثبت حقوقی آنها وجود دارد به معاون پژوهشی و تحصیلات

تکمیلی پژوهشگاه به منظور ارزیابی اولیه (از جهت ضرورت و قابلیت ثبت، امکان و نحوه تجاری‌سازی و بهره‌برداری و نیز ارزش‌گذاری دارایی فکری) ارائه می‌شود، ارزیابی می‌تواند از طریق بررسی داخلی و یا ارجاع به سایر مؤسسات (نظیر مراجع مالکیت فکری مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) صورت پذیرد. پس از این مرحله، پژوهشگاه اقدامات لازم جهت ثبت و بهره‌برداری از دارایی فکری را به عمل خواهد آورد.

۴-۱- این خط‌مشی و ضوابط برای تمام افراد شاغل در پژوهشگاه اعم از اعضای هیأت علمی، کارشناسان، تکنسین‌ها و دانشجویان و به طور کلی هر فردی که از تسهیلات، اعتبارات و امکانات پژوهشگاه جهت انجام یک فعالیت تحقیقاتی در طی زمان معینی استفاده می‌کند، حاکم بوده و لازم است در بدو استخدام و یا در چارچوب قراردادهای پروژه‌های تحقیقاتی، تعهدنامه‌ای مبنی بر قبول و رعایت مفاد این خط‌مشی و ضوابط را امضاء نمایند در غیراین صورت کلیه حقوق مربوطه به پژوهشگاه محول می‌گردد.

۴-۲- پژوهشگاه در نتایج مادی حاصل از هرگونه دارایی فکری که بر اثر فعالیت فردی یا گروهی با استفاده از امکانات، تجهیزات و یا اعتبارات پژوهشگاه انجام شود، دارای مالکیت خواهد بود.

۴-۳- چنانچه پدیدآورنده ادعا نماید که دارایی فکری، بدون استفاده مؤثر از منابع، امکانات و وقت پژوهشگاه حاصل شده، پس از بررسی مدارک در کمیته مالکیت فکری و تایید درخواست، پژوهشگاه به صورت مکتوب عدم ادعای مالکیت آن دارایی فکری را اعلام می‌نماید.

۴-۴- میزان سهم پژوهشگاه، پدیدآورنده، حامی و نیز امکان استفاده‌ی رایگان و نامحدود آنها از دارایی فکری حاصله، در قرارداد همکاری فی‌مابین تعیین می‌گردد.

۴-۵- وضعیت نهایی مالکیت تجهیزات ساخته و یا خریداری شده هر پروژه در قرارداد مربوطه مشخص می‌گردد.

۴-۶- اگر پژوهشگاه بر اساس توافقات، طی قراردادی تمام یا بخشی از حقوق دارایی فکری حاصله را به دیگری اعطا نماید، حقوق پدیدآورنده و حامی نیز در قرارداد (با توجه به ماده ۶) لحاظ خواهد شد.

۴-۷- در کارهای گروهی بایستی قبل از ثبت، درصد سهم کلیه افرادی که در ایجاد یک دارایی فکری مشارکت داشته‌اند به صورت مکتوب به واحد مالکیت فکری اعلام گردد. در مواردی که درصد سهم هر یک از افراد مشخص نشده باشد، منافع حاصله به صورت مساوی بین آنان تقسیم خواهد شد.

۴-۸- هرگونه قرارداد و موافقت‌نامه در جهت کسب مجوز و یا بهره‌برداری تجاری از دارایی فکری، با نظارت پژوهشگاه بوده و اطلاعات مربوط به آن نیز در پژوهشگاه ثبت و نگهداری می‌گردد.

۴-۹- دارایی فکری که با بودجه پژوهشگاه توسط اعضای هیات علمی ایجاد می‌شود بایستی در اسرع وقت و قبل از هرگونه افشای اطلاعات مربوط برای سایرین و یا اقدام به ثبت و نشر آنها، در کمیته مالکیت فکری پژوهشگاه ثبت گردد. رعایت این امر در قراردادهای همکاری و یا قراردادهای مربوط به واگذاری امتیاز بهره‌برداری از دارایی فکری مورد تأکید قرار می‌گیرد.

۴-۱۰- افشای اطلاعات مربوط به اختراعات و نوآوری‌ها برای پژوهشگاه، باید به صورت مکتوب، دقیق، کامل و جامع، حاوی مواردی نظیر عنوان، نام پدیدآورنده، توضیح، نام و مشخصات حامی خارج از پژوهشگاه، تاریخ پایان مرحله پژوهش و طراحی و تاریخ به کارگیری باشد.

۴-۱۱- افشای اطلاعات و انتشار دستاوردهای فعالیت‌های پژوهشی که قابلیت ثبت آنها به عنوان اختراع وجود دارد با هماهنگی کمیته مالکیت فکری پژوهشگاه صورت می‌گیرد.

تبصره ۱: در خصوص دانشجویان تحصیلات تکمیلی، هماهنگی و مسئولیت برعهده استاد راهنما می‌باشد.

۴-۱۲- هرگونه اطلاع‌رسانی و انتشار دستاوردها اعم از مکتوب، شفاهی و یا الکترونیکی توسط پدیدآورنده، همراه با ذکر نام پژوهشگاه صورت می‌گیرد. در غیر این صورت حق پیگیری موضوع از مراجع قانونی برای پژوهشگاه محفوظ خواهد بود.

۴-۱۳- اقدامات لازم جهت عملی شدن حفظ دارایی فکری (نتیجه تحقیق در پژوهشگاه) منوط به احراز قابلیت تجاری سازی یا تصمیم شورای پژوهشی مبنی بر صرفاً ثبت بین‌المللی آن می‌باشد.

۴-۱۴- چنانچه پژوهشگاه و یا پدیدآورنده دارایی فکری نتواند و یا تمایلی برای مشارکت در ثبت، کسب مجوزهای لازم و یا بهره‌برداری از دارایی فکری را نداشته باشد، می‌تواند حقوق خود را طی موافقت‌نامه‌ای به طرف مقابل واگذار نماید که جزییات آن در مذاکرات بین پژوهشگاه و پدیدآورنده تعیین خواهد شد.

تبصره ۲: چنانچه پژوهشگاه پس از شش ماه از دریافت گزارش اختراع، هیچ‌گونه اقدامی جهت ثبت قانونی آن به عمل نیاورد، مخترع می‌تواند رأساً جهت ثبت اختراع به نام خود و به آدرس پژوهشگاه اقدام نماید، ولی لازم است قبل از هر گونه اقدامی کمیته مالکیت فکری پژوهشگاه را مطلع نماید.

۴-۱۵- چنانچه پژوهشگاه به هر دلیلی، حقوق مربوط به اختراع را به مخترع واگذار نماید، همچنان مجاز خواهد بود تا از آن اختراع برای مقاصد غیرتجاری مانند فعالیتهای تحقیقاتی و آموزشی به صورت غیرانحصاری، غیرقابل انتقال، غیرقابل ابطال و بدون نیاز به پرداخت حق امتیاز استفاده نماید.

۴-۱۶- واگذاری امتیاز بهره‌برداری از دارایی فکری به سایر کشورها، با در نظر گرفتن مصالح ملی، منافع پدیدآورندگان و همچنین توجه به قوانین و مقررات صورت خواهد گرفت.

۴-۱۷- اظهار نامه ثبت اختراع توسط پژوهشگاه به مراجع ذیربط ارائه و پیگیری می‌گردد. در اظهار نامه، نام و آدرس پژوهشگاه به عنوان "صاحب امتیاز" و نام پدید آورنده/ پدیدآورندگان پس از نام پژوهشگاه به عنوان "مخترع" ذکر می‌شود. تبصره ۳: در صورت تایید اظهارنامه، موضوع به صورت کتبی با مشخص شدن سهم طرفین از منافع مادی و معنوی اختراع، به پدیدآورنده اعلام خواهد شد.

ماده ۵: ساختار اجرایی

۵-۱- شورای پژوهشی

تصویب سیاست‌ها، برنامه‌های اجرایی و کلیه پیشنهادات مرتبط با دارایی‌های فکری توسط شورای پژوهشی پژوهشگاه انجام می‌شود.

تبصره ۴: امور اجرایی توسط معاونت پژوهشی و تحصیلات تکمیلی انجام می‌گیرد.

۵-۲- کمیته مالکیت فکری

کمیته مالکیت فکری ذیل شورای پژوهشی تشکیل و به عنوان یک کمیته تخصصی تصمیم‌سازی برای این شورا را برعهده دارد. ارائه پیشنهادات، سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی دارایی‌های فکری با توجه به نوع آنها برعهده "کمیته مالکیت فکری" خواهد بود. وظایف اصلی این کمیته به شرح زیر می‌باشد:

۵-۲-۱- پیشنهاد سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی در زمینه واگذاری یا دریافت امتیاز دارایی‌های فکری

۵-۲-۲- ارائه پیشنهاد در مورد حفاظت از دارایی‌های فکری پژوهشگاه

۵-۲-۳- ارزش‌گذاری دارایی‌های فکری

۵-۲-۴- پیشنهاد درصد سهم هر یک از ذینفعان از حقوق مادی حاصل از دارایی‌های فکری

۵-۲-۵- رسیدگی به اختلافات احتمالی در زمینه مسائل مربوط به حقوق دارایی فکری

ماده ۶: نحوه تخصیص درآمدهای حاصل از دارایی‌های فکری

درآمدهای حاصل از فروش دارایی‌های فکری به صورت زیر تخصیص خواهند یافت:

۶-۱- اختراعات و طراحی‌های صنعتی

چنانچه در ایجاد دارایی فکری، حامی خارج از پژوهشگاه باشد، سهم حامی طبق قرارداد مربوط کسر و پس از کسر هزینه‌های انجام‌شده (نظیر هزینه‌های مربوط به ثبت و نگهداری اختراع، کسب مجوزها، بازاریابی و تجاری‌سازی)، درآمد خالص باقی‌مانده بر اساس جدول زیر بین ذینفعان تقسیم خواهد شد.

ذینفعان	سهم تا ۱۰ میلیارد ریال درآمد	سهم بیش ۱۰ میلیارد ریال درآمد
پدیدآورندگان	٪ ۴۰	٪ ۳۵
واحد تحقیقاتی (اختصاص به عنوان اعتبار تجهیزاتی و مواد اولیه)	٪ ۲۵	٪ ۳۰
پژوهشگاه (صرفاً برای تأمین اعتبار طرح‌های پژوهشی داخلی)	٪ ۲۵	٪ ۳۰
پژوهشگاه (جهت توزیع پاداش بین عوامل ساختار اجرایی مؤثر)	٪ ۱۰	٪ ۵

تبصره ۵: چنانچه هر یک از پدیدآورندگان به واحد دیگری منتقل و یا همکاری وی با پژوهشگاه خاتمه یابد، سهم وی همچنان پرداخت خواهد شد، مگر مواردی که در قرارداد همکاری مشخص شده باشد.

تبصره ۶: برای تشویق دانشجویان پدیدآورنده دارایی فکری که از مزایای تحصیل رایگان استفاده نمی‌کنند، با توجه به شهریه پرداختی، سهم بیشتری از درآمدهای حاصله منظور می‌گردد.

تبصره ۷: در مورد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مربوط به مقاطع تحصیلی دانشگاهی، طبق تعهدی که از دانشجو و استاد راهنما اخذ شده حق نشر و تکثیر و درآمدهای حاصل از آنها

متعلق به پژوهشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدیدآورنده محفوظ خواهد بود. لازم به ذکر است چنانچه در جریان انجام پایان‌نامه یا رساله، اختراعی حاصل آید طبق ماده (۶) در مورد آن عمل خواهد شد.

تبصره ۸: در مواردی که پژوهشگاه قصد تبدیل دانش فنی به محصول را دارد، سهم ذینفعان طبق شیوه‌نامه شرکت‌های دانش بنیان مصوب در پژوهشگاه در نظر گرفته می‌شود.

۶-۲- آثار مکتوب و نرم‌افزاری

نحوه تخصیص درآمدهای حاصل از این‌گونه آثار طبق مصوبات کمیته انتشارات خواهد بود.

این خط‌مشی و ضوابط در ۶ ماده و ۸ تبصره در تاریخ ۱۳۹۴/۰۳/۱۷ به تصویب شورای پژوهشی پژوهشگاه رسیده و از این تاریخ لازم الاجرا می‌باشد.

سید محمد مهدی هادوی
رئیس پژوهشگاه مواد و انرژی

شهریور ۹۴